

FÖRVETET

EN TIDNING FÖR DIG INOM JORDBRUK OCH LANDSBYGD | LÄNSSTYRELSEN I JÖNKÖPINGS LÄN | NR 1 2024

TEMA

*Innovation
och tradition*

FÖRVETET

Förvetet är länsstyrelsens tidskrift som riktar sig till lantbrukare, markägare, företagare och boende på landsbygden i Jönköpings län. Med Förvetet vill vi främja länets utveckling genom kompetenshöjning och inspiration. Tidskriften ges ut två gånger per år.

Länsstyrelsen i Jönköpings län
Telefon 010-223 60 00
E-post jonkoping@lansstyrelsen.se
Webb lansstyrelsen.se/jonkoping

KONTAKT

Ansvarig utgivare
Nina Elmsjö, Avdelningschef
Landsbygdsavdelningen,
Länsstyrelsen i Jönköpings län
E-post nina.elmsjo@lansstyrelsen.se

UTGIVNINGSPLAN 2024

24 april och 6 november.

PRENUMERATION

Önskar du prenumerera på Förvetet kontakta länsstyrelsens växel. Prenumerationen är kostnadsfri. Telefon 010-223 60 00
E-post jonkoping@lansstyrelsen.se

GRAFISK FORM

Pär Axenford

FOTO

Framsidesbild: Johanna Petersson

UPPLAGA

5000 exemplar

TRYCK

Kalmar Kuvert AB, 2024

Länsstyrelsen
i Jönköpings län

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling. Europa
investerar i landsbygdsområden

Medfinansieras av
Europeiska unionen

Den innovativa återblicken

Som kulturmiljöarbetare händer det att man möts av argument som ”man kan inte leva i ett museum” eller ”var inte en sådan bakåtsträvare”. Sådana uppfattningar är förstäliga, ibland kan det till och med finnas visst fog för dem. I ett samhälle som så länge varit fokuserat på förändring och utveckling kan det vara svårt att se hur en blick i backspeglarna kan lära oss något – att något beprövat kan vara det mest innovativa valet.

Vi lever i tider där konsekvenserna av vårt levnadssätt tar sig alltmer påtagliga former och behovet av förändring blivit angeläget. Resiliens, omställning och cirkularitet är ord som står att läsa var dag. För kulturmiljövärden är det visserligen en ny terminologi, men den beskriver det vi alltid gjort. Att utgå från det befintliga, ändra så lite som möjligt och använda det beprövade är fundamentalt för kulturmiljöarbetet. Historiskt sett har rivningar och modemässiga renoveringar utgjort undantag, och nu börjar vi se en byggsektor som i hållbarhetens tecken talar om vikten av att sluta riva fungerande hus för att ersätta dessa med nya.

Lantbrukare bär ofta både det historiska och det framåtblickande perspektivet. I vardagen möter vi på länsstyrelsen och vi som arbetar med kulturmiljö många markägare som efter generationer på samma plats känner och värdesätter varje spår efter äldre tiders mödor på sina marker. Lantbrukare tar till sig nya tekniker och metoder vilket påverkar och formar det kulturlandskap vi har omkring oss. Traditionen och hantverkskunnandet är levande inom lantbruket. Exempelvis har ett återupptaget skogsbyte kunnat stärka förutsättningarna att säkra fodertillgång även under utmanande perioder som sommaren 2018. Sådana exempel visar på hur traditionell hävd kan fylla en funktion även idag. Att insatserna dessutom bidrar till en ökad biologisk mångfald och andra nyttigheter är ju en välkommen bonus.

Så om du likt jag finner ett värde i svunna tiders bruk och traditioner vill jag bara säga grattis – du är en innovatör, ställ in backspeglarna och susa in i framtiden!

Mattias Sörensen
Enhetschef,
Kulturmiljöenheten.

FÖRFATTARE I NUMMER 1 2024

Vill du komma i kontakt med någon artikelförfattare?

Du når oss via telefon 010-223 60 00, alternativt e-post fornamn.efternamn@lansstyrelsen.se

Lars Angantyr,
RISE

Anna Arnesson
Bergengren

Erik Blomqvist

Lisa Germundsson,
Landsbygdsnätverket

Karin Hugosson,
LRF

Carl-Johan Sanglert

Anna Stålhammar

Johanna Petersson

Colette van Luik,
Landsbygdsnätverket

Helena Liljergren

Innehåll nr 1 2024

- 4 Det bästa av två världar**
Med ena foten i 1900-talets början och den andra i 2000-talet med blicken framåt kan Staffan Linnér njuta av godbitar från både dåtid och nutid.
- 8 Ny teknik gör nötköttproduktionen mer effektiv**
Mår djuren bra? Växer alla som de ska? Med hjälp av en obemannad automatisk våg kan djuren numera väga sig själva och informationen sparas i molnet.
- 10 Nya byggnader i gamla landskap**
Nya inslag i kulturlandskapet innebär oundvikligen att kulturmiljöer förändras. Samtidigt är våra kulturmiljöer och landskap beroende av att kunna brukas och användas för att de ska finnas kvar.
- 14 Vilken skärpa! Koll på grönsakerna med drönare**
Bättre skördeprognoser med hjälp av drönare ger en mer effektiv och hållbar grönsaksodling. Flera projekt använder avancerad teknik för att styra produktionen bättre.
- 16 Vi möter landshövding Brittis Benzler – I själ och hjärta är jag ju en lantis**
Hon är gotlänning men dialekten har tydliga spår av stockholmska. Senaste adressen var Halmstads slott, men hon beskriver sig själv som en lantis.
- 18 AI-Robot ogräsbekämpar och kan öka jordbrukets avkastning**
Jordbruksroboten rensar inte bara ogräs ute på fälten utan samlar även in värdefulla data om grödorna.
- 20 Ladugårdens historia och framtid**
Överallt ser vi dem när vi far fram på landsbygden – de rödmålade ladugårdsbyggnaderna i trä, inte sällan av ganska hög ålder och uppförda i en byggnadstradition som går hundratals år tillbaka i tiden.
- 24 Ny rådgivning med hållbarhetsfokus**
Lantbrukssektorn är en viktig del av Sveriges arbete för ett hållbart samhälle. För att du som lantbrukare ska få förståelse och kontroll över det egna hållbarhetsarbetet lanserar Greppa Näringen en ny typ av rådgivning – Hållbarhetsanalysen.
- 27 Kunskapsnav ska lyfta animalieproduktionen**
Sverige har fått ett nytt kunskapsnav för animalieproduktion. En kunskapsplattform som ska stärka produktiviteten, öka lönsamheten och konkurrenskraften inom svensk animalieproduktion.
- 29 Artificiell intelligens för kor**
Investerar du i ny teknik i ditt jordbruks- eller trädgårdsföretag? Inom Strategisk plan 2023–2027 finns det ett stöd att söka för dig.
- 30 Levande landsbygd**
På Facebook och som nyhetsbrev.
- 31 Smått och gott**

Det bästa av två världar

Med ena foten i 1900-talets början och den andra i 2000-talet med blicken framåt kan Staffan Linnér njuta av godbitar från både dåtid och nutid. Dels i sitt arbete på kulturreseptatet Åsens by, dels i sitt moderna lantbruk på hemmaplan i Kabbarp utanför Gränna.

Text Johanna Petersson | Foto Åsens by och Länsstyrelsen.

Att vara lantbrukare i början av 1900-talet innebar hårt arbete där lön för mödan inte alls var densamma som i dagens lantbruk med den teknikutveckling som skett de senaste 100 åren. På kulturreseptatet Åsens by i Aneby kommun kan man komma och se och uppleva vad det innebar att driva lantbruk för lite mer än 100 år sedan. Syftet med Åsens by är att bevara och visa en småländsk by som den såg ut och brukades runt sekelskiftet år 1900 vilket innefattar både byggnadsvård, kulturmiljö och landskapsvård. Så långt det är möjligt brukas landskapet med gamla metoder och djuren som betar i markerna representerar de raser som fanns under samma tidsepok. För att hålla allt detta rullande behövs det personal med god kunskap om lantbrukets historia och som tar sig an arbetet med stor glädje och entusiasm. Det är här Staffan kommer in i bilden.

ATT STARTA FRÅN NOLL

Utöver arbetet med driften på Åsens by bedriver Staffan Linnér med familj nötköttproduktion och avelsarbete på rasen limousin på

den vackra gården i Kabbarp. Han berättar att han redan som 20-åring började med att arrendera gården med ett 5-årskontrakt till att börja med. Att starta från noll säger Staffan var tufft, men med en stark vilja och drivkraft samt fina vänner och familj gick det vägen och efter sju år fick de köpa gården. Inledningsvis fanns både får och nöt på gården, men brist på både tid och lönsamhet gjorde att de mer och mer gick över till produktionen de driver idag. Att växa upp i en familj som bedriver turistverksamhet har nog bidragit mycket till Staffans förmåga att socialisera med alla typer av människor och att förmedla kunskap på ett lätt samt sätt. Egenskaper som utöver allt det praktiska är väldigt värdefulla i arbetet på reseptatet.

EN DRIFTIG TONÅRING MED MOPPE OCH LIE

Staffan har alltid haft ett stort intresse i djur och natur. Flera äldre metoder att sköta landskapet fick han lära sig i ung ålder. Den första liekursen gick han redan vid

8 års ålder hos Kjell "Liemannen" Gustavsson, och då fick han kämpa med orv anpassade till vuxna. Han minns att Kjell uppmuntrade sa: – Orvet du har nu är kanske för långt idag, men det kommer en dag då du vuxit i det.

Den dagen kom så småningom och samma orv används glädjande nog än idag. Den tidiga introduktionen till lieslätter gjorde att Staffan snart var en hejare på att hantera lien och som 14-åring tog han mopeden till Åsens by och slog blomsterängarna, som sommarjobb.

– Det var ett roligt jobb med bra klirr i kassan för en 14-åring, säger Staffan med ett leende när han tänker tillbaka och tillägger att de var mäktigt imponerade av hans insatser.

Kanske var det denna sommar som gjorde att Staffan fanns i tankarna som lämplig kandidat då Åsens by behövde anställa någon för att ha hand om driften.

► Åsens by visar ett småbrutet landskap som det såg ut runt år 1900.

ÅSENS BY

Åsens by blev skyddat år 2000 och är spännande nog Sveriges allra första kulturresevat.

Reservatet omfattar tre gårdar på sammanlagt 35 hektar och 17 byggnader och drivs av stiftelsen Kulturresevatet Åsens by.

När området blev resevat var det så igenväxt att skogen nästan var inpå husen. Ett gediget arbete har gjorts för att restaurera markerna och återfå det gamla landskapet. Nu visar det spår av gamla strukturer i ett småbrutet landskap.

Åsens by presenterar småländska landsbygden vid sekelskiftet runt år 1900 och levererar en mängd evenemang, både för stora och små.

Tant Tekla var den sista invånaren i byn. Hennes hus är iordningställt i det skick hon lämnade det i 1989, utan el och vatten och med tidstypisk inredning.

» Läs mer på asensby.se

DJUREN PÅ ÅSENS BY

Under vintern huserar de flesta djuren på Åsens by hemma hos Staffan och kommer först framåt våren till de gröna betesmarkerna i reservatet. De är alla av svenska lantraser som mer eller mindre är utrotningshotade och som fanns på gårdarna i början av 1900-talet. Här finns rödkullor, gutefår, dalapålsfår, ölandshöns, linderödssvin, mel-lerudskaniner och ardennerhästar. Genom arbetet bidrar man till att bygga upp genbanken och bevara raserna för framtiden. Om man tar rödkullan som exempel så fanns endast 18 kor kvar i Sverige år 1979. Idag finns det över 1 500 djur av rasen. Att kunna använda sig av flera djurslag i betesplaneringen underlättar skötseln av markerna då djuren hävdar markerna på olika sätt och äter varandras rator. Problem med oönskade arter såsom tuvtätel och skräppor minskar, och fåren är duk-tiga på att ta hand om sly.

BRED KUNSKAP AV TRADITIONELLT BRUKANDE

Även om Staffans arbetsuppgifter började med djurhållningen utökades den fort med andra uppgifter såsom bygge av trögårdsgård, hamling av träd, gräsbränning, skötsel av ängar med allt vad det innebär med mera. Så med tiden har hans kunskaper om traditionellt brukande successivt byggts upp. Att han har bra koll på hamlingen syns på hans egen gård där han hamlar många träd, däribland en riktigt gammal ask med en omkrets över 5 meter. Staffan tycker att hamlingen bidrar till ett vackrare landskap, men påpekar också hur värdefullt det kan vara att hålla ett aktivt lövtäktsbruk igång, speciellt för mindre gårdar, de är som torkan slår till. Själv nyhamlade han ett träd under torråret 2018 bara för att rädda trädet från att annars torka ut. Nu är trädet livskraftigt och sprutar nya skott.

Något annat positivt han ser med alla hamlade träd är att det skapas naturliga boplatser för fåglarna.

– Då slipper man sätta upp fågelholkar! Det ska gärna vara lättskött och smidigt samtidigt som man vet att man gynnar biologisk mångfald”, menar Staffan.

Han understryker även hur viktigt det är med de miljöersättningar man kan få för det jobbet som utförs för att gynna natur- och kulturmiljön i landskapet som stort. Det är en av pusselbitarna i själva företaget och ekonomin är alltid viktig, oavsett vilken typ av företag man driver.

ÖKAT INTRESSE FÖR VÅR HISTORIA

Även om ingen vill tillbaka till det fattiga 1900-talets början, när många hade svårt att överhuvudtaget få mat på bordet, så märks idag ett ökat intresse för vår historia i det landskap vi lever i. Man vill gärna lära sig att sköta sin äng, bygga en trögårdsgård, hamla sina träd och ta tillvara på fårens ull. Något som ligger i tiden är intresset att åter nyttja sin jordkällare, att lära sig lagra och konservera mat. Det sparar både energi och ger en bättre beredskap. Men även intresset att få rätt kunskaper i byggnadsvård för att på bästa sätt ta hand om ett äldre hus är stort. I många fall är kanske värdet av det stora intresset att kunskapen om vårt kulturarv kan få leva vidare till kommande generationer. Staffan har stora förhoppningar att många hantverkstekniker kommer tillbaka och används mer brett, till exempel tekniker för bättre hållbarhet i husbyggnationer.

TILLVARATA DET SOM FINNS OCH UPPSKATTA DET LILLA

Som liten hade Staffan en nära vänskap med en äldre granne, Gunnar Palmgren, som introducerade och lärde honom många av de

gamla metoder som idag tillämpas på Åsens by, inklusive hässjning och lieslätter. Han har även tydliga minnen av den goda ”spottesoppa” som det bjöds på (spottsoppa av körsbär). Det är lite svårt att konkretisera vad han tar med sig av det gamla brukandet till sitt moderna lantbruk idag. Det finns såklart många små knep och knåp som snappats upp med tiden och som idag är en självklarhet. Men något som Staffan tar med sig från grannen är nog ändå inställningen att ta tillvara på det som gården har att ge. Något han känner kanske förbises alltför ofta i dagens samhälle.

– Kanske behöver man inte gapa efter så mycket hela tiden, utan försöka se värdet i det lilla man har omkring sig, till exempel eget virke till en trögårdsgård! ■

KABBARPS GÅRD

- Kabbarp består av 47 hektar egen mark, varav det mesta består av åker och betesmark.
- Här bedriver Staffan med familj professionell nötköttsproduktion och det är limousine som gäller.
- 120-150 nötkreatur finns på gården, varav 50 kalvande kor.
- Man arrenderar 75 hektar åker och betesmark.
- Totalt sett hålls 75 hektar naturbeten med höga naturvärden öppna av gårdens betande djur.

KOMMANDE SAMARBETEN MELLAN LÄNSSTYRELSEN OCH ÅSENS BY

Lär dig mer om lantraser och rotationsbete med flera djurslag.
27 maj klockan 18.00–21.00.
Anmälan krävs.

Lieslätter – fortsättningskurs.
9 juni klockan 9.00–14.00.
Anmälan krävs.

Inspirationsdag – ängsskötsel.
10 juli, drop-in klockan 14.00–19.00. Ingen anmälan krävs. Ta med hela familjen och lär dig bland annat mer om lieslätter, höhantering och hamling.

Ny teknik gör nötköttsproduktionen mer effektiv

Mår djuren bra? Växer alla som de ska? Med hjälp av en obemannad automatisk våg kan djuren numera väga sig själva och informationen sparas i molnet. Bonden får daglig tillväxtdata för varje individ och grupp. I sin mobil kan man se grafer på foderåtgång och tillväxt per box.

Text Colette van Luik, Landsbygdsnätverket | **Foto** Länsstyrelsen

Nötköttsproduktionen är den produktionsgren inom de gröna näringarna som ligger sist när det kommer till digitalisering. Men ny teknik är på gång som kommer att effektivisera nötköttsproduktionen och förenkla livet för köttbönderna.

Projektägaren Hencol, som ligger bakom projektet “Fodereffektivitet – ökad konkurrenskraft och minskad miljöbelastning i svensk nötköttsproduktion”, menar att det kan jämföras med vad mjölkroboten har gjort för mjölkbonden. I köttproduktion handlar allt om att fodra rätt och följa djurens hälsa och vikt, och det kan man nu med den nya digitala tekniken. Projektet hjälper bönder genom att snabbare upptäcka och åtgärda avvikelser.

ANALYSERA DATA I REALTID

Hencol vill ge nötköttsproducenterna tillgång till sin produktionsdata och kunna analysera den i realtid, precis som mjölkproducenterna har kunnat under en längre tid. Möjligheterna att påverka sin pågående produktion, göra nödvändiga förbättringar och påverka utfallet blir nu möjligt.

Det handlar om obemannade vågar som placeras där djuren går eller i deras boxar. Dessa känner av och loggar – via RFID-taggen som djuren har i sina öron – varje djurs vikt i realtid. Bönderna slipper därmed fösa och väga djuren för hand och kan också i sina mobiler eller plattor få prognoser på hur djuren växer, vilka som inte växer som de borde, exakt information om när djuren ska gå till slakt, hur mycket foder som ska beställas och så vidare.

HUR KOM IDÉN UPP TILL PROJEKTET?

– I och med att vi arbetar nära många uppfödare såg vi ett tydligt behov att kunna få till ett enkelt sätt att samla in data och ta beslut efter vad bönderna fodrar och resultatet av det, säger Fredrik Helgodt, VD på Hencol AB.

VAD LÖSER DET FÖR PROBLEM?

– Idag kan nästan inga uppfödare se effekten av vad de fodrar i realtid. Inte ekonomiskt och inte heller i form av vikt och tillväxt hos djuren. Utan det underlaget som erbjuds nu är det mycket svårare att bedriva en lönsam produktion.

Fredrik Helgodt säger att det mesta i projektet har gått bra. Rent tekniskt har man löst allt man siktade på att lösa. Men visst har det varit några utmaningar längs vägen.

– Ja, det uppstår nog alltid utmaningar i projekt som dessa. En faktor som var svår för oss att hantera enkelt var att handläggningstiderna hos Jordbruksverket var långa och att det är ganska administrations tungt att hålla i projektet. Det hade varit bättre om man fått beloppet i förväg och sedan redovisat resultaten löpande för att inte behöva återbetala.

INTERNATIONELLT INTRESSE FÖR PRODUKTEN

I dagsläget har företaget cirka 15 kunder i Sverige och fokus just nu är att bygga upp en stabil bas på den svenska marknaden. Och det finns även ett internationellt intresse för produkten.

– Häromåret var vi på världens största husdjursmessa i Hannover i Tyskland och där fick vi ett enormt gehör. ■

Nya byggnader i gamla landskap

Nya inslag i kulturlandskapet innebär oundvikligen att kulturmiljöer förändras. Samtidigt är våra kulturmiljöer och landskap beroende av att kunna brukas och användas för att de ska finnas kvar. Nya byggnader kräver dock eftertanke för att minska påverkan på känsliga miljöer.

Text Carl-Johan Sanglert | Foto Camilla Zilo och Erik Blomqvist

Kulturmiljöer och kulturlandskap finns överallt. Det kan handla om platser och områden som pekas ut av kommun och länsstyrelse, men även det så kallade vardagslandskapet rymmer många värdefulla kulturmiljöer. Ofta spelar inte minst platsen där man bor en stor roll för det egna välbefinnandet. Välbekanta former, ljud, ljus och dofter och hur de skiftar över året. Oavsett om det rör sig om en utpekad miljö eller en uppskattad vardagsmiljö är kulturmiljöer känsliga för förändringar.

Men behovet av nya hus och andra förändringar i landskapet är också ett historiskt faktum och en gång i tiden var också det gamla skjulet en nyhet. Ofta har förändringen skett gradvis och det är inte heller alltid vi märker att det sker. Inte sällan märker vi det först i efterhand, till exempel när vi ser en äldre karta eller ett fotografi, och reflekterar över att något har förändrats. Ett träd som försvunnit, en byggnad som har rivits eller något nytt som tillkommit. Historiskt sett har förändringen också ofta skett gradvis. Vi skulle rent av kunna säga att våra kulturmiljöer och landskap

består av ett närmast oändligt antal både stora och små förändringar men att det oftast är dom stora – eller plötsliga – förändringarna som vi lättast lägger märke till.

I äldre tider har förändringarna också i högre grad varit anpassade efter lokala förutsättningar. Man har helt enkelt i högre utsträckning än idag behövt anpassa sig till platsens egenskaper och till de byggnadsmaterial som funnits att tillgå inom den egna gårdens marker eller i närområdet. Hus och byggnader har också behövt anpassas efter byggnadsmaterialens förutsättningar. Denna begränsning har med tiden blivit allt mindre viktig och idag finns inte längre samma begränsningar. Tvärtom är det idag till och med på många sätt en större teknisk, praktisk och kanske framför allt ekonomisk utmaning att använda lokala material.

ATT UTVECKLA PLATSENS VÄRDEN?

Är det då alltid negativt för kulturmiljön att bygga nytt eller att bygga på nya sätt? Nej, tvärt om är tillkomsten av nya byggnader och verksamheter ofta en förutsättning

för att kulturmiljöns och landskapets värden ska finnas kvar, åtminstone på längre sikt. Nya material och nya tekniker för byggande kan också ge ökade förutsättningar för att byggnader ska kunna bevaras. Men med detta sagt förutsätter förändringar och tillskott till kulturmiljöer såväl som användningen av nya tekniker och material både omsorg och eftertanke för att det ska bli bra.

En första fråga att ställa är om det är nödvändigt att bygga nytt eller om det går att återanvända och utveckla de byggnader som redan finns? Det förutsätter att det går att bevara de värden som eventuellt finns i den byggnad som då skulle förändras. Att återanvända byggnader genom att ge dem nya funktioner och innehåll är något som har varit mycket vanligt i historisk tid. I många fall kan det också ge bättre förutsättningar för ett långsiktigt bevarande både av enskilda byggnader och av kulturmiljöer som helhet.

BYGGNADSMATERIAL

En bra utgångspunkt för att anpassa byggnaden till omgivningen är valet av material och färg.

Exempel på ny byggnad i odlingslandskapet omkring Uppgrärna. Byggnaden sticker ut och har en tydlig plats i landskapet men anknuter genom valet av form, färg och fasadmateriell till en lokal byggnadstradition. Takets utförande i glas gör att byggnaden tar mindre plats i landskapet samtidigt som de traditionella proportionerna har bibehållits. Foto: Erik Blomqvist.

Det ger ofta bra förutsättningar för att den nya byggnaden ska passa in. I äldre tider var det som redan konstaterats något som ofta löste sig av sig själv. Idag är vi däremot mindre begränsade av avstånd samtidigt som den tekniska utvecklingen också bidragit till att vi inte längre har samma begränsningar i fråga om byggmaterial. Man skulle också kunna säga att det inte är lika lätt att välja ett lokalt producerat material eller anknyta till en lokal byggnadstradition. Det finns naturligtvis mycket positivt i utvecklingen, men det har också inneburit att de nya byggnader som uppförs också ofta står i skarp kontrast mot sin omgivning.

FORM

En annan central faktor är den nya byggnadens storlek och form. Även här är en viktig utgångspunkt att så långt som möjligt försöka anpassa byggnaden till de dimensioner som redan finns på platsen. Det kan till

En bra utgångspunkt för att anpassa byggnaden till omgivningen är valet av material och färg.

exempel handla om husens bredd, längd och höjd. Takets utformning är en annan fråga som ofta spelar en stor roll. Vinkeln på taket kan till exempel ofta bidra till att nya byggnader lättare ska smälta in i en miljö. Men det kan ibland vara bättre att välja en mindre lutningsgrad på taket för att få en bättre utformning på byggnaden som helhet.

PLACERING

Slutligen är också byggnadens placering avgörande för hur den kommer att påverka miljön som helhet. I många fall kan detta också vara den centrala faktorn för att möjliggöra en förändring. En bra grundprincip är att försöka placera nya byggnader

i anslutning till den bebyggelse som redan finns. I andra fall kan det vara nödvändigt att placera en byggnad på avstånd från äldre bebyggelse. Det kan också vara bra att se om det går att använda sig av platsens förutsättningar för att en ny byggnad inte ska bli lika dominerande. Ibland kan ny byggnad störa mindre om den placeras intill en befintlig byggnad. En annan möjlighet är att låta en ny byggnad ansluta till ett redan befintligt mönster, till exempel runt en gårdsplan. Större byggnader kan också ofta ge ett mindre dominerande intryck om den ges en lägre placering i den lokala terrängen.

Självklart måste byggnadens utformning och valet av material också utgå från vad som är praktiskt och ekonomiskt möjligt att genomföra, inte minst med tanke på framtida underhåll. Det är inte alltid heller självklart att likande färg och material är det bästa valet. Det är heller inte alltid den bästa lösningen

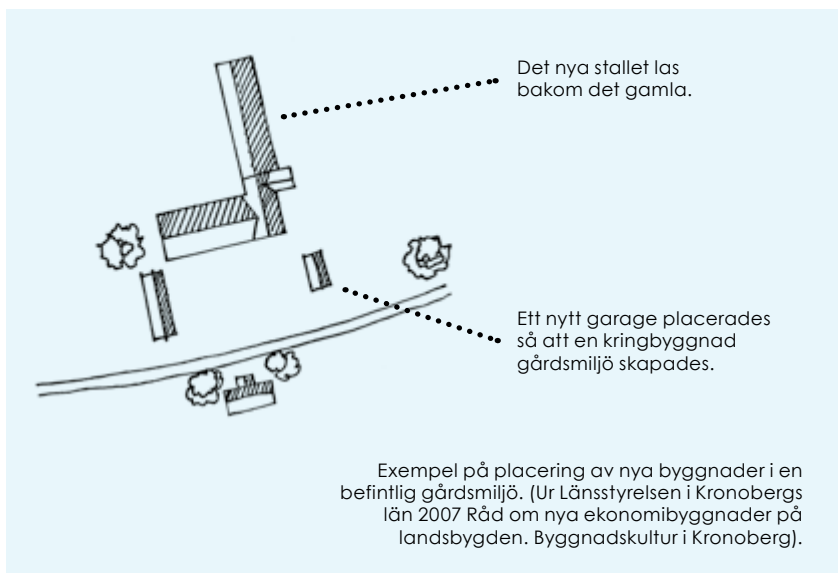

att kopiera eller försöka efterlikna en äldre byggnadsstil. Vi bygger inte längre på samma sätt som förr och det kan ofta också vara svårt att hitta material och byggnadsdetaljer som stämmer överens. Att välja en färg eller ett material som avviker kan också vara ett sätt att

visa att den nya byggnaden är ett tillägg till den tidigare miljön. Ofta handlar det då i stället om att välja en färgsättning, ett material eller en utformning som inte tar överhanden och blir allt för dominerande i förhållande till vad som redan finns på platsen. ■

KULTURMILJÖLAGEN

Kulturmiljölagen skyddar fornlämningar, byggnadsminnen och kyrkliga kulturmiljöer men enligt kulturmiljölagen förväntas alla i samhället bidra till att bevara och visa hänsyn till kulturarvet. Tänk på att det kan finnas fornlämningar på platsen eller i dess närhet. Det är förbjudet att skada en fornlämning genom markrepp och nybyggnation kräver därför tillstånd från Länsstyrelsen.

PLAN- OCH BYGGLAGEN

I Plan- och bygglagen finns ett tydligt krav på att all förändring av byggnader ska ske på ett varsamt sätt men också att andra förändringar ska vara anpassade efter platsens förutsättningar. Nya byggnader och byggnadsverk ska ta hänsyn till landskapsbild, kulturvärden och bidra till en god helhetsverkan. Detta gäller även för åtgärder som inte kräver bygglov (PBL 2 kap 6§). "En obebyggd tomt som ska bebyggas ska ordnas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- eller landskapsbild och till natur- och kulturvärdena på platsen." (PBL 8 kap 9§)

Vilken skärpa!

Koll på grönsakerna med drönare

Bättre skördeprognoser med hjälp av drönare ger en mer effektiv och hållbar grönsaksodling. Flera projekt använder avancerad teknik för att styra produktionen bättre.

Text Lisa Germundsson, Landsbygdsnätverket | **Foto** Solvi

ett projekt om exaktare skördeprognoser utvecklas en algoritm som uppskattar vikten av vitkålsgrödan som växer på fältet, genom analys av bilder tagna med drönarflyg. Genom bildanalys beräknas plantornas storlek, och det finns en god korrelation mellan plantornas diameter och vikt.

– Det ser mycket bra ut, men det finns ännu en del saker att jobba vidare med. Tre-fyra centimeter i diameter på ett vitkålshuvud gör ett helt kilo i vikt, så om den ligger lite snett eller med ett blad över, så blir det plötsligt svårare att göra bedömningen. Till den här säsongen ska vi prova att köra på lägre höjder för att få bättre bildkvalitet, säger Igor Tihonov, grundare av Solvi AB.

TESTAR TEKNIKEN I FLERA FÄLT

Denna säsong är fokus på att testa olika sorter av vitkål och rödkål. Försöken görs i sommar på fem fält i Östergötland och Skåne.

– Att manuellt jobba med skördeprognoser tar mycket tid för odlaren och har dessutom ofta hög felmarginal. Det är inte ovanligt att odlare tvingas till en överproduktion för att kunna garantera leveransvolymen. Men ett sådant här verktyg kan

skörden anpassas bättre, vilket leder till en effektivare produktion och mindre svinn, säger Patrick Sjöberg, rådgivare på NIBIO.

BRA VERKTYG FÖR PROGNOSE

Genom drönarflygningar blir det lättare att följa grödan under hela tillväxtfasen. På så sätt kan man optimera produktionen för att nå målet med mindre insatser.

– Det är häftigt vilken översikt man får och hur det växer på olika delar av fältet. Varför växer det så olika ibland? Sådan feedback är också jätteviktig att få, och detta syns mycket bättre från luften. Jag är fascinerad av vilken skärpa det är i bilderna. Man kan zooma in på varje individuell planta och följa dess tillväxt och hälsa, berättar Kristina Anderback, projektledare på Agroväst.

FLER PROJEKT FÖR BÄTTRE STYRNING

EIP har finansierat ytterligare två projekt med inriktning på bättre produktionsstyrning; ”Produktionsstyrningssystem Odling 4.0” samt ”EKOBOT autonom jordbruksrobot”. Det förstnämnda syftar till att utveckla ett svenskt produktions-

styrningssystem för grönsaksodling hos både småföretagare och större producenter, som skapar spårbarhet från sådd till utleverans och till slutkund. Det andra projektet syftar till att utveckla en ny robotteknik för sådd, gödning, ogrärensning och precisionsbesprutning med mera, i olika grödor. ■

Projekt Exaktare skördeprognoser för en effektiv och hållbar odling av grönsaker

Projektägare Agroväst Livsmedel AB

Budget 2,7 miljoner kronor

Beviljad EU-medel från Landsbygdsfonden - EIP

Projekt Produktionsstyrningssystem Odling 4.0

Projektägare Arvalla AB

Budget 12,4 miljoner kronor

Beviljad EU-medel från Landsbygdsfonden - EIP

Projekt Ekobot autonom jordbruksrobot

Projektägare Ekobot AB

Budget 9,3 miljoner kronor

Beviljad EU-medel från Landsbygdsfonden - EIP

– I själ och hjärta är jag ju en lantis

Hon är gotlänning men dialekten har tydliga spår av stockholmska. Senaste adressen var Halmstads slott, men hon beskriver sig själv som en lantis. Vi möter Jönköpings läns nya landshövding Brittis Benzler.

Text Anna Stålhammar | Foto Privat

I januari gick flyttlasset till länsresidenset mitt i centrala Jönköping. Därifrån är det bara några meter till Brittis Benzlers nya arbetsplats Länsstyrelsen i Jönköpings län. Det är många som vill träffa henne men vi lyckas få en lucka i hennes redan välfyllda kalender. Vem är vår nya landshövding?

– Jag är en gotlänning med långt engagemang inom politik på Gotland, senare landshövding i Halland. Gotlänning och landsbygdsbo, bor numera även i Jönköping. Jag är uppvuxen i Stockholms innerstad och bodde där tills jag fyllde 17 år. Då flyttade jag till Gotland och började arbeta på en gård.

GOTLANDSRUSS ÄR FAVORITEN

I tioårsåldern började Brittis rida på en ridskola i Stockholm och fick så småningom åka på ridläger till en gård på Gotland. Med tiden återkom hon dit och sommarjobbade. Som 17-åring fick hon jobb på gården och lämnade storstaden helt för den gotländska landsbygden. Hon jobbade med ridläger, turridning, tog hand om och körde in hästar, skötte och mjölkade kor och gjorde annat arbete som behövs på en gård.

Både på ridskolan och på gården fanns gotlandsruss, och ända sen Brittis och hennes man 1989 flyttade till Gotland har de haft egna russ.

– Det är en fantastiskt trevlig häst att jobba med och att hålla på med. Den är både utmanande och klok. Sen är den också en robust och bra

häst att hålla. Den kan gå ute hela året och den passar bra för en barnfamilj.

ENGAGERAD I LANDSBYGDSFRÅGOR

Har du någon annan relation till landsbygden, skogen och naturen?

– Jag är inte duktig på vad växter och fåglar heter men jag tycker om att vara i naturen. I takt med att jag inte rider så mycket så vandrar jag själv och det är bra för då får ju jag motion. Sen har jag som politiker jobbat en hel del med landsbygdsfrågor. Jag har en grundläggande känsla och ett engagemang för de här frågorna.

Brittis var bland annat med och startade upp Gotland Grönt Centrum och satt i styrelsen där tills hon tillträdde som landshövding i Halland. Gotland Grönt Centrum är ett samarbete mellan Region Gotland, Hushållningssällskapet och LRF. Från början kom det till för att rädda kvar naturbruksutbildningen på Gotland och därefter har man fortsatt att arbeta för de gröna näringarna på ön och för grön omställning. I rollen som politiker arbetade Brittis mycket med landsbygdens service- och kompetensförsörjningsfrågor, och har jobbat med landsbygdsutveckling i LAG-gruppen för Leader-området i flera år.

LANDSBYGD OCH TÄTORTER BEHÖVER VARANDRA

Brittis besöker länets alla kommuner och uppskattar mycket att få

höra deras berättelser om hur man arbetar med utvecklingen och sina olika utmaningar.

– Det har varit väldigt lärorikt men också inspirerande tycker jag. Och då funderar man ju förstås på hur vi på länsstyrelsen ska kunna bli en bra medspelare för kommunernas utveckling, säger Brittis.

För Brittis är det viktigt att man arbetar med regional utveckling i ett brett perspektiv. Man behöver ha fokus både på tätorter och landsbygd.

– Vi ska arbeta med landsbygdsutveckling. Men vi behöver arbeta med hela länets utveckling därför att samspelet är så starkt. Landsbygderna behöver också städer som utvecklas på ett positivt sätt för att kunna ha kulturutbud, serviceutbud, tillgång till utbildning för ungdomar och vuxna. Helheten behöver utvecklas med infrastrukturfrågor och så vidare. Det hänger ihop.

EN LANTIS FRÅN STOCKHOLM

Har nytta av att du har levt i båda världarna? Du är uppvuxen i Sveriges största stad och har sen bott större delen av ditt liv på landet.

– Ja, men det är väl bra att man har perspektivet att ha bott i stad. Samtidigt som att jag nog i själ och hjärta är mer en lantis. Som livsmiljö för mig själv föredrar jag landsbygden. Även om jag tycker att det är väldigt bra att det finns städer inom räckhåll. ■

AI-Robot ogräsbekämpar och kan öka jordbrukets avkastning

Företaget Ekobot i Västerås kunde tack vare innovationsstöd från EIP-Agri utveckla en jordbruksrobot som med hjälp av moderna kamerasensorer och AI rensar ogräs ute på fälten. Samtidigt samlar roboten även in värdefulla data om grödorna. Med sina särskilda funktioner kan roboten också bidra till att öka skörden med upp till 20 procent genom att ersätta kemisk bekämpning med mekanisk ogräsrensning.

Text Colette van Luik, Landsbygdsnätverket | Foto Ekobot

Tills alldeles nyligen var Artificial Intelligence, AI, något som mest förekom i sci-fi-världen och som kändes abstrakt för de flesta av oss. Idag används AI inom många områden, till exempel ansiktsigenkänning, automatisk översättning, analys av röntgenbilder och självlärande robotar för lagerarbete. Och – inom jordbruket!

2017 startade till företaget Ekobot i Västerås med en idé om låta en autonom robot rensa ogräs ute på fälten.

– Då visste man inte om idén skulle hålla i praktiken men tack vare att man sökte pengar från EIP-Agri kunde man ta kontakt med en professor och ett gäng universitetsstudenter och låta dem utreda systemet. Det blev ett så lyckat resultat att vi idag är ett börsnoterat bolag, säger Jonas Eklind, VD för Ekobot.

DJUPSEENDE KAMEROR

Ekobot utvecklade en robotteknik som rensade ogräs i radsådda grönsaker med hjälp av avancerade kamerasensorer och AI-teknik. Roboten är utrustad med djupseende kameror som samlar in data som sedan kan användas som underlag

inom så kallat precisionsjordbruk.

I första skedet riktade bolaget in sig på lökodlare i Sverige och Nederländerna som kundgrupper. Man fokuserade på grödor som är svåra samt dyra att odla när det gäller ogräsbekämpning och där man kan få störst ekonomisk nytta av en robotiserad sådan.

– Vi valde att börja med gul lök för att det är en känslig gröda, den fortsätter inte att utvecklas på rätt sätt om den skadas. När roboten rensar ogräs mekaniskt istället för att ogräs bekämpas kemiskt ökar skörden med fem till 20 procent, säger Jonas Eklind.

BREDDAT SIG

Nu har man breddat sig och roboten kan rensa ogräs bland alla grödor som växer i rader, som sallad, kål, betor, potatis, kryddor och andra som ger bra ekonomiskt utfall.

– Vårt huvudfokus är konventionella odlare som vill ersätta kemisk bekämpning med vår ogräsrobot. Roboten gör att behovet av pesticider minskar, vilket innebär mindre påverkan på jorden, naturen, djurlivet och självklart grödorna.

Roboten går på förnybar el vilket gör att man slipper dieselmaskiner. Dessutom är den tämligen lätt vilket gör att jorden inte trycks ner och ihop på samma sätt som när en tung jordbruksmaskin kör över fälten. Det i sin tur resulterar i en större skörd.

– För lantbrukare innebär tekniken möjlighet att automatisera mer kostsamt manuellt arbete och dessutom minska beroendet av kemiska medel för ogräsbekämpning. Det gör att kostnaderna sjunker.

REDO FÖR KOMMERSIELLA ODLINGAR

– Så här långt har allt gått bra. Vi har testat i kommersiella odlingar men inte fullt ut under kommersiella förhållanden eftersom tekniken inte riktigt varit redo för hela odlingsåsongen, men det är den nu. I april ska vi köra full kommersiell validering och robotarna ska användas i kommersiella odlingar.

Några större problem längs vägen tycker inte Jonas Eklind att man haft.

– Visst fanns det saker man kanske borde tänkt på när ansökan gjordes, men då hade man ju bara en lös idé och saker utvecklas och förändras med tiden.

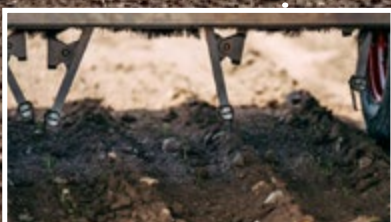
När det gäller finansieringen genom innovationsstödet känner Jonas Eklind att det var lite av en administrativ börda, men tillägger att han har förståelse för att det ibland tas en del beslut som kan upplevas som fyrkantiga.

OKEJ MED VISS "KRÅNGELFAKTOR"

– Jag har sökt många anslag genom åren från olika myndigheter och EU-program och det är klart att det måste finnas en viss "krångelfaktor", man måste ha kontroll på vad pengarna ska användas till. Hade vi inte fått stödet är det inte säkert att projektet kommit igång. Då hade man varit tvungen att sälja in idén till investerare för att få riskkapital.

Hans råd till andra som vill söka anslag är att göra det för något man verkligen tror på och som man tror att man kan få igenom. Det, menar han, är en framgångsfaktor.

– Och se till att ha en idé för hela affärsutvecklingen samt en affärsplan. Att ta sig fram i den byråkratiska djungeln är ganska svårt och jobbigt och om man inte har rätt förutsättningar blir det sannolikt svårt att få bidrag. ■

Projekt Ekobot autonom jordbruksrobot.

Projektägare Ekobot AB

Projektslut 2023-12-31

Budget 9,3 miljoner kronor

Beviljade medel från Innovationsstödet EIP-Agri

Ladugårdens historia och framtid

Överallt ser vi dem när vi far fram på landsbygden – de rödmålade ladugårdsbyggnaderna i trä, inte sällan av ganska hög ålder och uppförda i en byggnadstradition som går hundratals år tillbaka i tiden. Idag har en del bytt funktion och omvandlats till allt ifrån loppis till festlokal.

Text och foto Erik Blomqvist

Den robusta timringstekniken introducerades i ”Sverige” för tusen år sedan och blev skogsbygdernas förhärskande byggnadsprincip ända in på 1900-talet.

Sverige var en gång i tiden en jordbruksnation där befolkningen till övervägande del arbetade med det som jorden gav, antingen som självägande skattebönder eller bönder under någon av de stora makterna – kronan, frälset och kyrkan.

En väsentlig del av lantbruket var att uppföra nyttobyggnader för gårdens behov. Teknisk utveckling, ökade krav på djurhållning, rationaliseringar och sammanslagningar av mindre jordlotter till stora markegendomar har inneburit att många av de äldre lantmannabyggnaderna blivit omoderna och överflödiga. De är dock ett viktigt inslag i landskapsbilden och en av komponenterna för att kunna läsa det agrarhistoriska landskapet. Deras gemensamma kulturvärde ligger främst i det miljöskapande och det social- och samhällshistoriska, vissa av dem besitter även höga arkitektoniska och byggnadsteknikhistoriska värden.

LADUGÅRDARNAS UPPKOMST

De ladugårdar vi ser idag har främst sitt ursprung i 1800- och 1900-talet. Det är ovanligt med ladugårdar som är äldre än skiftenas genomförande. Man talar ibland om ekonomibyggnader, alltså den bebyggelsekategori som tjänade gårdens avkastning. En gård kunde innehålla många ekonomibyggnader, varav ladugården var en. I det förindustriella månghusystemet bestod gårdsbebyggelsen av ett gyttor av byggnader vilka var och en fyllde sin specifika funktion. Vid den agrara revolutionen, som på bred front fick genomslag i Sverige kring 1800-talet mitt, kom detta månghundraåriga bebyggelse-system att lösas upp. Nu förenades i stället flera funktioner under ett och samma tak. Fåhus, loge, tröskloge och vagnslider med mera inhystes nu i en gemensam ladugårdsbyggnad.

UTFORMNINGEN UTVECKLADES

Fåhusdelen var ofta uppförd i liggtimmerteknik för att erhålla god isolering åt kreaturen. De övriga delarna var till en början timrade

men kom så småningom att uppföras i stolpkonstruktion, utvändigt täckt med brödfordring. Bräddor och paneler hade tidigare varit arbetsmödande och dyrt att ta fram men i takt med industrialiseringen och sågverkens utveckling förenklades detta avsevärt, vilket gjorde tillgången på material god.

Ladugårdsbyggnaderna präglas i hög grad av den lokala byggnadstraditionen, vilken oftast ger sig till känna i sinnrika snickeriarbeten kring fönster och dörrar, men också utformning av paneler, taktassar och ventilationshuvar med mera. Utformningen tog även en annan riktning i och med den nationella spridningen av framför allt Charles Emil Löfvenskiölds mönsterritningar där den så kallade Schweizerstilen blev den förhärskande. Ritningarna användes främst inom de större jordbruksenheter.

Fortsättning på nästa uppslag »

NYA FUNKTIONER FÖR GAMLA BYGGNADER

Många av de äldre ladugårdarna har idag spelat ut sin ursprungliga funktion. Förutom att de är vackra och gediget byggda spelar de en viktig roll för att förstå och kunna läsa landskapet och den historiska

markanvändningen. De bör därför bevaras, och om inte möjligt som jordbruksbyggnader få fortleva genom nya funktioner.

I Jönköpings län finns flera exempel på där äldre ladugårdsbyggnader omdanats till att inrymma andra funktioner. Den populäraste tren-

den kanske har varit att nyttja dem för förvaring av husvagnar, båtar och bilar, eller helt enkelt förvaring av allsköns ting. Andra exempel är till event och konferens, restaurang och café. Vissa har inretts till butik, varav loppis kanske är det vanligaste. ■

Ladugården på Lyckås f.d. säteri har ansenliga dimensioner. Lokalerna renoverades för några år sedan och hyrs nu ut till olika företag. Bland annat har Sunda Byggvaror sin butik här.

BYGGNADSANTIKVARIENS REKOMMENDATIONER FÖR OMBYGGNAD

Då ombyggnad av en någotsånär välbevarad ladugård genomförs är det väsentliga att de utvändiga kulturhistoriska kvaliteterna tas tillvara. Utgångspunkten är att lappa och laga, samt ersätta skadat material med material av samma kvalitet och utförande som befintligt. Invändigt kan i regel större förändringar accepteras, men givetvis bör omotiverade ombyggnationer och renoveringar undvikas.

På våra breddgrader har den sinuskorrugerade takplåten en lång hävd på ekonomibygnaderna och får nu anses som ett traditionellt takmaterial. Den vågformade profilen ger ett nätt och distinkt uttryck, och i kombination med någon av kulörerna kromoxidgrön, aluminiumgrå (eller liknande) passar den byggnadstypen väl. Trapetsprofilerad plåt ska undvikas på äldre ekonomibygnader.

TÄNK PÅ

Ändrad användning i formell mening kan kräva bygglov från kommunen. Saknas intresse för ladugården, samt att förfallet börjat gå långt, kan det vara motiverat att sälja byggnaden på rot alternativt skänka bort den mot demontering och bortforsling. Marknaden för återbruk av material växer och det finns ett starkt intresse för att använda redan förädlade byggnadsmaterial.

- Klevens loge ligger med vida utblick över Vättern strax infill Östgötagränsen. Här kan man både fika och hyra in sig för bröllop eller andra event.

AXPLOCK AV LADUGÅRDAR INOM LÄNET SOM FÅTT NY FUNKTION

Näs herrgård, Mullsjö kommun. Den stora vinkelbyggda ladugården går att hyra för bröllop. Näs säteri är byggnadsminnesförklarad och ladugården ingår i skyddsområdet.

Prästgårdsfadugården från 1920-talet i Skärstad är omvandlad till "Uthuset" som säljer friluftskonstverk.

På **Lyckås säteri** finns en stor ladugård som sedan några år inhyser flera verksamheter. Den populära byggnadsvarusbutiken Sunda byggvaror har sina lokaler här.

Åsens by. **Teklas ladugård** – event på logen och butik på första plan. Den västra äldre ladugården är jordbruksmuseum. Området är skyddat som kulturresevat.

Klebens loge. Uppgräna. Ladugården är omgjord till eventlokal och café. Utsikten över Vättern är magnifik.

Klevens loge

Ny rådgivning med hållbarhetsfokus

Lantbrukssektorn är en viktig del av Sveriges arbete för ett hållbart samhälle. För att du som lantbrukare ska få förståelse och kontroll över det egna hållbarhetsarbetet lanserar Greppa Näringen en ny typ av rådgivning – Hållbarhetsanalysen.

Text Karin Hugosson, LRF | Foto Mostphotos

Svenska lantbrukare har under många år arbetat med klimat- och miljötåtgärder inom Greppa Näringen. Inför en fortsatt satsning i CAP perioden 2023–2027 fördes diskussioner med LRF och lantbrukare om hur det fortsatta arbetet inom Greppa Näringen kunde utvecklas. Flera lantbrukare efterlyste en återkommande rådgivning över gårdens hela hållbarhetsarbete som komplement till Greppa Näringens övriga rådgivning.

KVITTO OCH SPORRE FRAMÅT

Många konsumenter och uppköpare av gårdens produkter vill veta att det man köper är producerat hållbart. Med Hållbarhetsanalysen får lantbrukaren insikt om nuläget och hur gården ligger till i förhållande till andra jämförbara gårdar. Under rådgivningsbesöket tas ett underlag fram som ligger till grund för diskussionen om vilka åtgärder som kan vara aktuella att genomföra.

– Rådgivarens roll är att sammanställa data och vara ett stöd och bollplank. Både under själva rådgivningsbesöket och under det fortsatta arbetet på gården. Hållbarhetsanalysen kommer in naturligt

i Greppa Näringens rådgivningsplaner. Det blir både ett kvitto på utfört arbete och en sporre framåt, säger Emma Hjelm, projektledare för Greppa Näringen.

ANALYS INOM SEX OMRÅDEN

Greppa Näringen har efter 20 år och cirka 70 000 gårdsbesök tillgång till en stor mängd data om mjölk-, kött- och växtodlingsgårdar. Inom projektet finns det mycket kunskap om åtgärder som är positiva för miljö och klimat i olika delar av jordbruksproduktionen.

Hållbarhetsanalysen innehåller följande sex huvudområden; övergödning, markhälsa, växtskydd, biologisk mångfald, klimat och energi.

– Hållbarhetsanalysen kan göra

det svenska lantbruket ännu mer hållbart! Vi har redan nått långt inom många områden men kan tillsammans bli ännu bättre. Möjligheten att få coachande samtal för den som vill använda egna hållbarhetsmål tror jag också kan bli uppskattad, säger Markus Hoffmann, mark-, vatten och hållbarhetsexpert på LRF.

Alla Greppa Näringens rådgivare ska kunna hjälpa lantbrukarna med en Hållbarhetsanalys. I framtiden är målet att det även ska vara möjligt för alla intresserade lantbrukare att själva göra en analys på Greppa Näringens ”Mina sidor”.

Lantbrukare som är medlem i Greppa Näringen kommer att erbjudas rådgivningen med start under hösten 2024. ■

JÖNKÖPINGS LÄN

Under hösten 2024 har vi förhoppningar om att kunna erbjuda även denna rådgivning med hållbarhetsfokus i Jönköpings län. Hållbarhetsanalysen kopplar ihop gårdens olika verksamhet på ett helt nytt sätt än tidigare. Med denna rådgivning kan man återkommande få en insikt i hur man ligger till med sitt hållbarhetsarbete jämfört med liknande gårdar.

Kunskapsnav ska lyfta animalieproduktionen

Sverige har fått ett nytt kunskapsnav för animalieproduktion. En kunskapsplattform som ska stärka produktiviteten, öka lönsamheten och konkurrenskraften inom svensk animalieproduktion.

Text Lars Angantyr | Foto Länsstyrelsen och Lars Angantyr

Syftet med det nya navet är att lyfta den svenska animalieproduktionen genom att öka utbytet mellan forskning och praktisk tillämpning. Det ska i sin tur stärka det svenska lantbruket med ökad produktivitet och lönsamhet.

– Vi kommer att jobba med att öka kunskapsutbytet mellan forskningen och de som arbetar med praktisk tillämpning. Det rör sig om både lantbrukare och rådgivare, säger Jørgen Korning, enhetschef på det nystartade kunskapsnavet.

FORSKNINGEN SKA GÖRA NYTTA I PRAKTIKEN

I ett par utredningar har Jordbruksverket slagit fast att det finns ett glapp mellan forskningen och praktiken. Regeringen har därför som målsättning att försöka minska det glappet och se till att all den kunskap som finns inom akademien kommer ut på gårdarna och gör nytta.

Kunskapsnavet kommer att ha ett antal experter inom olika områden. Det rör sig om alla de olika djurslagen samt inom företagsekonomi och stallbyggnad. De ska arbeta med att sammanställa och även tillgängliggöra forskning. Den ska sedan paketeras och göras tillgänglig

och användbar för rådgivare och lantbrukare.

– Vårt uppdrag är att med ett företagsekonomiskt perspektiv, stärka kunskapsläget för effektiva och hållbara produktionssystem. Vi ska bidra med kunskap inför nyinvesteringar för att bidra till att bibehålla och öka produktionskapaciteten i Sverige. Hela tiden ska vi ha den svenska djurskyddslagstiftning som grund, säger Jørgen.

SÖKBAR DATABAS FYLLS PÅ

Verksamheten kommer att ha sin utgångspunkt i en ny webbplats men det är egentligen det som finns i bakgrunden som kommer att bli en guldgruva för lantbruket. Navet är i färd med att skapa grunden för en kunskapsplattform som kommer att vara en sökbar databas. De rådgivare och experter som arbetar på navet kommer över tid att börja fylla databasen med relevant och uppdaterad information. Söklarhet är ett nyckelord för att kunskapsplattformen ska bli riktigt användbar för rådgivare och lantbrukare.

– Vi kommer inte att erbjuda någon rådgivning utan vi ska finnas som stöd både för de som arbetar med rådgivning och lantbrukarna. Förhoppningen är att rådgivarna

i framtiden ska vilja bidra med information i kunskapsplattformen, säger Jørgen Korning.

STALLBYGGNATION FÖRST UT

Stallbyggnation var ett prioriterat område redan när utredningsarbetet kring Kunskapsnavet startade. Idag arbetar två experter inom ämnesområdet stallbyggnad.

Här har navet redan hunnit med att arrangera en workshop där olika intressenter inom svensk stallbyggnation fick möjlighet att mötas och diskutera de utmaningar som branschen ställs inför.

– Det finns behov av att träffas och diskutera byggfrågor mellan olika aktörer och workshopen blev vår första träff inom byggområdet, säger Sofia Lindkvist, expert inom stallbyggnation på Kunskapsnav animalieproduktion.

◀ Sofia Lindkvist

Jørgen Korning ▶

Fortsättning på nästa uppslag »

Deltagarna vid workshopen fick en uppdatering kring kunskapsnav animalieproduktion och bakgrunden till att navet bildats. De fick sedan tillsammans svara på ett antal frågor för att se hur vi tillsammans kan utveckla kunskapen kring stallbyggnation i Sverige. Bland annat hur kunskapsförsörjningen fungerar mellan olika aktörer. Där kunde deltagarna konstatera att den fungerar bra inom enskilda projekt men att man i regel nyttjar sina personliga kontakter. Det innebär att kunskap och erfarenheter inte sprids på ett effektivt sätt.

FÖRSLAG OCH NYA IDÉER

Något som hade kunnat utveckla hela branschen vore ett nationellt forum där byggfrågor diskuteras. Det önskas också studiebesök, exempelvis virtuella studiebesök för inspiration och kunskapsutbyte.

Även på ett annat område såg deltagarna på workshopen tydlig utvecklingspotential och det är när det kommer till förprövningen. Förprövningen sker lite olika beroende på var man bor i landet, deltagarna önskade mer samstämmiga beslut. Den önskan kom även från länssty-

relsen som tycker att det är svårt att värdera ny teknik och nya lösningar.

Navets experter inom stallbyggnation åkte i februari till USA för att besöka World Ag Expo samt gårdar och rådgivare i Wisconsin. Syftet var att hämta hem tankar och idéer kring innovativa bygglösningar som skulle kunna appliceras på svenska gårdar.

– Vi har som målsättning att vi ska bygga kostnadseffektiva stallar i Sverige. Det innebär dock inte att vi ska bygga billigt. Vi ska bygga funktionellt, säger Sofia Lindkvist.

RISE FICK UPPDRAGET

Kunskapsnavet är fortfarande under uppbyggnad och navets första webbplats lanserades under vintern. Det har anställts fler experter inom de olika djurslagen och i nuläget jobbar elva personer i verksamheten. Personalen finns placerad på RISE, Research institute of Sweden, kontor i Lund samt Uppsala. RISE fick regeringsuppdraget att bilda kunskapsnavet då det redan finns sakkunskap inom relevanta ämnesområden och kompetens inom samverkan och kommunikation. Jordbruksverket har ansett

att det behövs en utförare som är befinner sig i gränslandet mellan forskning och praktik.

– RISE är ett statligt ägt forskningsinstitut och redan i ägardirektivet finns skrivet hur vi ska kunna arbeta tillsammans med näringslivet, i det här fallet lantbruket, för att stärka konkurrenskraften hos företagen. Det finns också stor potential att dra nytta av all den forskning inom jordbruk och livsmedel som redan bedrivs på RISE, säger Jørgen Korning.

Det sker ingen rådgivning på RISE idag vilket förenklar för organisationen att bli en oberoende part som kan stötta hela näringen, både lantbrukare och rådgivare. ■

KUNSKAPSNV ANIMALIE- PRODUKTIONS EXPERTIS

Victoria Olin – Företagsekonomi

Elisabeth O'Hara – Nöt

Andreas Andersson,
Sofia Lindkvist – Stallbyggnad

Maria Eriksson – Gris

Emma Olsson – Mjök

Artificiell intelligens för kor

Text Anna Arnesson Bergengren

U tvecklingen av AI går snabbt inom många områden och så även inom lantbruket. På gårdar med mjölkproduktion är vi vana vid att få ut mycket information om djurens status, inte minst i samband med mjölkning, från utfodringsstationer och genom aktivitetsmätare. Uppgifter som bland annat kan ge en indikation på om någon individ behöver extra tillsyn. Tekniken förfinas nu med hjälp av AI. Det nya analysverktyget bygger på att en örontransponder mäter kornas aktivitet och drar slutsatser av

deras rörelsemönster i stallet. Hur mycket tid spenderas vid foderbordet, i gångarna eller i liggbåsen? Det ger i sin tur information exempelvis om ätvanor och hur ofta och länge en individ brukar idissla. För att bearbeta insamlade data används AI som hjälper till att analysera och kartlägga trender i kornas beteende. Kunskapen om den enskilda kons vanor och rörelsemönster i stallet används för att upptäcka om någon individ avviker från sin vanliga rytm. Alla uppgifter kring djuret sammanställs i ett system som med hjälp av AI drar slutsatser och gene-

rerar förslag om lämpliga åtgärder. För lantbrukaren innebär tekniken en hjälp i det dagliga arbetet bland annat genom att sjuka djur kan hittas och få behandling i ett tidigt skede. Informationen kan även användas för att beräkna förväntad tidpunkt för brunst vilket är viktigt för gårdens reproduktionsresultat. En bonus är att det blir lättare att leta upp en individ i gruppen tack vare positionering, något som kan bespara djurskötaren en hel del kryssande i stallet! ■

STÖD FÖR INVESTERINGAR I NY TEKNIK

**Investerar du i ny teknik i ditt jordbruks- eller trädgårdsföretag?
Inom Strategisk plan 2023 – 2027 finns det ett stöd att söka för dig.**

Text Helena Liljergren

Inom stödet till ny teknik kan du beviljas stöd för utrustning som möjliggör innovativa hållbara produktionssystem. Kravet är att utrustningen inte får vara spridd till mer än fem procent av jämförbara lantbruksföretag och att tekniken är ny på den svenska marknaden. Att utrustningen ska vara baserad på teknik som är ny på den svenska marknaden innebär att det inte får ha gått mer än två år sedan produkten med den aktuella tekniken för första gången såldes i Sverige.

För stödet används beslutsomgångar som löper på fyra månader i taget. Under 2024 är ansökningsperioderna 1 januari–30 april, 1 maj–31 augusti och 1 september–31 december. De ansökningar som får högst poäng inom en beslutsomgång beviljas stöd först, så långt den avsatta budgeten för beslutsomgången räcker. På länsstyrelsens webbplats finns information om hur ansökningarna bedöms och

hur stor den avsatta budgeten är per beslutsomgång. Budgeten för en beslutsomgång publiceras senast en månad innan en beslutsomgång öppnar.

Stödet söker du via en e-tjänst som finns på Jordbruksverkets webbplats. Det går bara att få stöd för utgifter som har fakturadatum och betaldatum tidigare än den dag som ansökan kom in till länsstyrelsen.

Du kan få stöd för 30 procent av utgifterna som ger rätt till stöd. Om du är 40 år eller yngre kan du få stöd för 40 procent. För att kunna få stöd måste du ha utgifter på minst 200 000 kronor. Du kan få maximalt 2 400 000 kronor i stöd inom en treårsperiod. Exakt budget för respektive beslutsomgång framgår på länsstyrelsens webbplats.

Välkommen med din ansökan!

Levande landsbygd

PÅ FACEBOOK OCH
SOM NYHETSBRIV

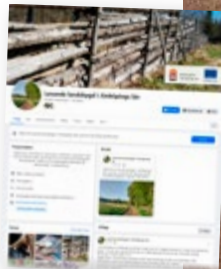
FACEBOOK

Välkommen till Länsstyrelsen i Jönköpings läns sida som fokuserar på en levande landsbygd i vårt län.

Där informerar vi om både våra egna och andra aktörers aktiviteter, marknadsför stöd, utlysningar och upphandlingar, inspirerar och berättar om vad som är aktuellt i vår breda verksamhet.

Följ oss på Facebook. Skanna QR-koden med din mobil så kommer du direkt till vår sida.

NYHETSBRIV

Levande landsbygd är länsstyrelsens digitala nyhetsbrev som riktar sig till dig som är verksam på landsbygden i Jönköpings län eller är intresserad av lantbruk och landsbygdsfrågor.

Nyhetsbrevet skickas ut en gång i månaden och innehåller viktig information om jordbrukarstöd och andra stöd för landsbygdsföretagare samt aktuellt info inom djurskydd och djurvälstånd.

Du får även uppdaterad information om våra kurser och andra aktiviteter vi anordnar för lantbrukare och andra landsbygdsföretagare.

Du anmäler dig till nyhetsbrevet Levande landsbygd på vår webbplats. Skanna QR-koden med din mobil så kommer du direkt till anmälningsidan.

Smått och gott från länet

ÄNGS- OCH SLÅTTERFÖRMEDLING

Ängarna som finns kvar i landskapet är en av våra mest artrika miljöer. Finns det möjlighet att öka skötseln av sådana marker vore det mycket värdefullt.

Har du en äng som du själv inte kan sköta av någon anledning? Eller saknar du egen mark, men är intresserad av att utföra slåtter på annans mark?

Fundera gärna inför nästa säsong och nyttja vår nya Ängs- och slåtterförmedling.

För de extra värdefulla markerna finns dessutom flera ersättningar att söka för det miljöarbete man utför.

Gå in på vår webbplats och sök på "slåtterförmedling" och skriv in dina uppgifter där.

BETESFÖRMEDLING

Vi förmedlar kontakter mellan markägare och djurägare, så att du som har djur kan hitta bete och du som har mark kan få djur som betar den. Förhoppningen är att förmedlingen bidrar till att nå miljökvalitetsmålet "Ett rikt odlingslandskap".

Länsstyrelsen erbjuder denna förmedlings tjänst för att hjälpa till när det finns stor brist på bete till lantbrukets djur på grund av exempelvis torka. Det gör att markägare som har tillgång till betesmarker och djurägare i behov av bete, kan kontakta varandra.

Gå in på vår webbplats och sök på "betesförmedling" och skriv in dina uppgifter där.

START AUGUSTI 2024

YH-UTBILDNING I MATHANTVERK

Utbilda dig till hantverksbagare,
-mejerist eller -charkuterist

Välkommen till en effektiv och
spännande utbildning med stor
variation i utbildningsmomenten!
Kostnadsfri och
studiemedelsberättigad.

Information
och ansökan
hittar du på
eldrimner.com

ELDRIMNER

Nationellt resurscentrum
för mathantverk

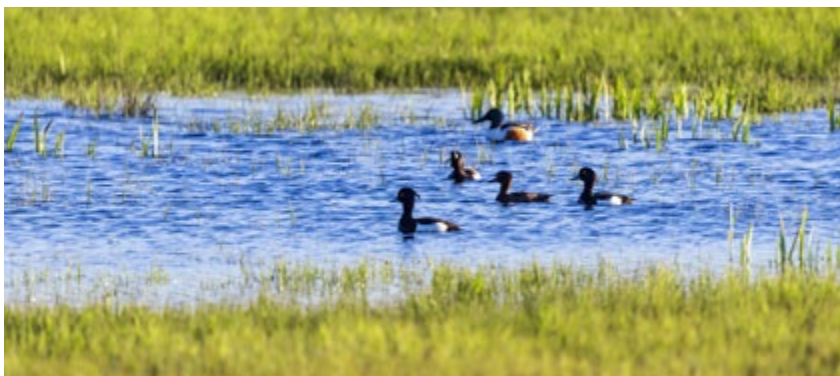
Torsta

KUNSKAPSCENTRUM FÖR DE GRÖNA NÄRINGARNA

Yh Yrkeshögskolan

Tillsammans för starka och hållbara landsbygder

Länsstyrelsen
i Jönköpings län